

คติชนคนบันเทิง : พิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3
 Folklore of Entertainers: Rituals Taking Place at Television Drama
 Production Sites for Channel 3

ปาไลตา วรวุฒิ¹ อภิลักขณ์ เกษมผลกุล²

Palita Worawut, Aphilak Kasempholkoon

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Liberal Arts Mahidol University

*Corresponding author, e-mail: aphilak.kas@mahidol.ac.th

Received April 29, 2025; Revised July 19, 2025; Accepted August 20, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในกองถ่ายละคร และ 2) บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อการทำงานในกองถ่ายละคร โดยเลือกศึกษาช่อง 3 เนื่องจากเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมและคติชนคนบันเทิง (Entertainment Folklore) จำนวนมาก และมีผู้จัดละครชื่อดังในช่วงปี พ.ศ. 2559–2566 การเก็บข้อมูล ดำเนินผ่านการสำรวจข่าวออนไลน์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ช่วยผู้จัดละครโทรทัศน์ช่อง 3 จำนวน 1 คนซึ่งมีประสบการณ์ตรงในกระบวนการผลิตละครหลายเรื่อง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลผ่านกรอบแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ร่วมกับทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชน ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมในกองถ่ายละครสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ ก่อนการถ่ายทำ ระหว่างการถ่ายทำ และหลังสิ้นสุดการถ่ายทำ โดยมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจแก่ทีมงานและนักแสดง 2) การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ผู้ร่วมงาน และ 3) การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกองถ่าย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าพิธีกรรมในกองถ่ายละครทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือ ความมั่นใจ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในวงการบันเทิง อันส่งผลให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : กองละคร พิธีกรรม คติชนคนบันเทิง

Abstract

This research focuses on rituals taking place at television drama production sites for Channel 3. The objectives were to explore 1) the kinds of rituals organized at the sites and 2) the functions that these rituals served in the production processes. Channel 3 was selected as the case study due to its abundance of ritual practices and entertainment folklore and the presence of renowned drama producers who were active between 2016 and 2023. The data

was collected by a survey of online news sources and an in-depth interview with a production executive assistant who was extensively involved in the production processes. The study took a qualitative approach, applying the theory of ritual symbols and the functional theory of folklore as its analytical framework. It was found that the rituals took place during three phases: before, during, and after production. These rituals served three main functions: 1) boosting morale and confidence among cast and crew, 2) fostering unity and collaboration among production members, and 3) promoting a positive image of the production process. It is concluded in this study that rituals function as a key mechanism for promoting cooperation and confidence among people in the entertainment industry as they work together.

Keywords : film set, rituals, entertainment folklore

บทนำ

การแสดงเป็นศาสตร์และศิลป์ที่อยู่คู่คนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น โขน ลิเก ละคร ระบำ รำ ฟ้อน หรือนาฏศิลป์ต่าง ๆ ไม่เพียงสะท้อนวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทย แต่ยังเต็มไปด้วยพิธีกรรมที่เชื่อกันว่าช่วยให้การแสดงสำเร็จลุล่วง เช่น พิธีไหว้ครู ครอบครู หรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการแสดง เป็นธรรมเนียมเพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงเพื่อความ เป็นสิริมงคลให้กับนักแสดงและคณะ (ประวิทย์ ฤทธิบุญ, 2558) จนปัจจุบันการแสดงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่พิธีกรรมดั้งเดิมนั้นยังคงถูกสืบทอดและปรับใช้ในการผลิตละคร

ละครโทรทัศน์เป็นศิลปะการแสดงที่พัฒนาจากการแสดงสดในโรงละครหรือเวทีพื้นบ้าน สู่สื่อบันเทิง ที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายทั่วประเทศ การสร้างละครไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการผลิตและการแสดง แต่ยังรวมถึงพิธีกรรมในกองถ่าย ซึ่งช่วยเสริมความเชื่อมั่นและความเป็นสิริมงคลให้ทีมงานและนักแสดง พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนความเชื่อทางวัฒนธรรม และแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างความศรัทธากับความสำเร็จของผลงาน (นราพร สังข์ชัย, 2552)

พิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนาและอำนาจเหนือธรรมชาติ สะท้อนอารมณ์ ความหวัง และความกลัวของมนุษย์ ผ่านสัญลักษณ์อย่างรูป เทียน หรือบายศรี เพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมักมีพรหมณ์หรือพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ พิธีกรรมยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสังคมผ่านกิจกรรมร่วม ในโอกาสสำคัญ โดยเฉพาะในวงการละครโทรทัศน์ไทย พิธีกรรมในกองถ่ายมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยง ศิลปะการผลิตกับความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งยังสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และเชื่อว่าจะช่วยให้ การถ่ายทำราบรื่นและประสบความสำเร็จ (รีฟิล แลป, 2564)

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ผลิตละครที่ได้รับความนิยมสูง โดยมีผู้จัดละครละคร 5 ท่านที่ให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2559-2566 ได้แก่ ธัญญา โสภณ (แดง) ณัฐนันท์ ฉวีวงศ์ (ปิ่น) อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) ปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) และ ยุทธนา ลอพันธุ์ไพบูลย์ (ป้าแจ๋ว) ผู้จัดละคร

ละครเหล่านี้ไม่เพียงให้ความสำคัญกับคุณภาพละคร แต่ยังเชื่อในพลังของพิธีกรรมที่ช่วยเสริมความสำเร็จทั้งด้านการผลิตและการตอบรับจากผู้ชม ตัวอย่าง ละครของธัญญา โสภณ (แดง) เช่น “นาดี (2559)” เรตติ้ง (rating) ตอนจบสูงถึง 17.29 ซึ่งเป็นละครที่มีเรตติ้ง (rating) สูงที่สุดในปีพ.ศ. 2559 และ “กรงกรรม (2562)” เรตติ้ง (rating) ตอนจบสูง 11.14 ซึ่งเป็นละครที่มีเรตติ้งสูงที่สุดในปีพ.ศ. 2562 และตัวอย่างละครของ อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) เช่น “บุพเพสันนิวาส (2561)” เรตติ้ง (rating) ตอนจบสูงสุด 18.63 เป็นละครที่มีเรตติ้ง (rating) สูงที่สุดในปีพ.ศ. 2561 ซึ่งมีพิธีกรรมต่าง ๆ ในกองถ่าย เช่น พิธีบวงสรวงเปิดกล้อง พิธีบนบาน พิธีแก้บน พิธีไหว้ขอใช้สถานที่ ไหว้ชุดแสดง ไล่ฝน และไหว้ครู ทั้งนี้ธัญญา โสภณ เชื่อว่าการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ช่วยเสริมความสำเร็จของละครและได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม (อรุณย์ หนองพล, 2564)

ในการผลิตละครโทรทัศน์ ซึ่งมีขั้นตอนการทำงานที่หลากหลายและซับซ้อน นอกจากความสามารถทางเทคนิคและศิลปะการแสดงแล้ว พิธีกรรมยังถือเป็นส่วนสำคัญ โดยเฉพาะในวงการละครโทรทัศน์ไทยที่นิยมประกอบพิธีบวงสรวง ไหว้ครู หรือปัดเป่าสิ่งไม่ดี เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความสบายใจแก่ทีมงานให้การถ่ายทำดำเนินไปอย่างราบรื่นและปลอดภัย (ทิพวรรณ ธรรมเพียร, 2564)

ในช่วงปีพ.ศ. 2559-2566 สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้ผลิตละครจำนวนมาก เนื่องจากเป็นช่วงที่ช่องได้รับความนิยมสูงและมีการแข่งขันที่เข้มข้นกับช่องอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งทำให้การผลิตละครต้องเร่งพัฒนาเพื่อดึงดูดผู้ชมและเพิ่มเรตติ้ง ในกระบวนการผลิตละครเหล่านี้ พิธีกรรมในกองถ่ายจึงมีความสำคัญสะท้อนความเชื่อทางวัฒนธรรมและการให้ความสำคัญกับศิลปะการแสดง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มแรก คือ งานวิจัยคติชนที่เกี่ยวกับอาชีพ เช่น งานของพระชาลย์ ชยเมธี (2556) ที่ศึกษาบทบาทของสัปเหร่อในพิธีศพ งานของเปรมปรีย์ โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น (2560) ที่กล่าวถึงหมอ หมอหยิก พยาธิ และหมอสมุนไพรในจังหวัดนครศรีธรรมราช งานของอภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน (2565) ที่ศึกษาเรื่องคติชนกับนางงาม งานของภัทรธรรณ์ แส่นพินิจ (2566) เกี่ยวกับร่างทรงในภาพยนตร์ไทย และงานของต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล และสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ (2566) ที่ศึกษามวยไทยในฐานะอำนาจอ่อนทางวัฒนธรรม งานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าคติชนเกี่ยวกับอาชีพมีอิทธิพลต่อพิธีกรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรมในสังคมไทย กลุ่มที่สอง คือ งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคติชน เช่น งานของจุฑาทิพย์ ไกรนารา (2566) ที่ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนิยมในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช งานของสุรเชษฐ์ คุณาเลิศ (2567) ที่ศึกษาคติชนในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย และงานของนิสรินดา บินนิโสะ สุขชาติ บัวผัน และศุภธัช คุ่มครอง (2567) ที่ศึกษาการบูชาเทพเจ้าแห่งเจียในจังหวัดนราธิวาส งานทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าคติชนไม่เพียงเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม แต่ยังมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในด้านความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดจากงานวิจัยเหล่านี้มาใช้ในการศึกษาพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 โดยมุ่งวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่อง “สัญลักษณ์ในพิธีกรรม” และ “บทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคม” เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรรมในฐานะเครื่องมือสร้างความมั่นใจ ความศรัทธา และความร่วมมือในการผลิตละครในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าแม้จะมีการศึกษาคติชนในบริบทต่างๆ แต่ยังไม่มียานวิจัยใดศึกษาพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ โดยเฉพาะในฐานะคติชนในบริบทของสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษาเรื่องนี้ในฐานะส่วนหนึ่งของคติชนที่สะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา และบทบาทของพิธีกรรมในการทำงานและการผลิตละครในยุคปัจจุบัน โดยเลือกศึกษาพิธีกรรมในกองถ่ายละคร ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 ผ่านมุมมองผู้จัดละคร 5 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก สอดคล้องกับประเด็นวิจัยและวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมุ่งวิเคราะห์พิธีกรรมและคติชนในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 ในช่วง พ.ศ. 2559-2566

1. ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยศึกษาข้อมูลจากสื่อออนไลน์และข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้จัดละครโทรทัศน์ช่อง 3 โดยเน้นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญและปรากฏในสื่ออย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. 2559-2566 จำนวน 5 คน ได้แก่ ธัญญา โสภณ (แดง) ณัฐนันท์ ฉวีวงศ์ (ปิ่น) อรุโณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) ปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) และยุทธนา ลอพันธุ์ไพบูลย์ (ป้าแจ้ว)

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสัญลักษณ์ในพิธีกรรมและบทบาทของคติชนในสังคม รวมถึงสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในรูปแบบการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลกับณภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครของปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2567 โดยเลือกบุคคลนี้จากคุณสมบัติที่มีประสบการณ์ตรงในกองถ่ายละครช่อง 3 และมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่ปฏิบัติจริงในการทำงาน โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง และการจดบันทึกภาคสนามเป็นเครื่องมือในการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สื่อ และบทสัมภาษณ์ โดยเน้นการตีความความหมายของพิธีกรรมในบริบทของการผลิตละครโทรทัศน์ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้การตรวจสอบจากหลายแหล่งข้อมูล (Triangulation) และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Member Checking) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4. อภิปรายผลวิจัยโดยเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดทางทฤษฎี และเสนอแนะแนวทางการศึกษาพิธีกรรมในสื่อร่วมสมัย

5. สรุปผลการศึกษา โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสะท้อนบทบาทของพิธีกรรมและคติชนในบริบทของกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3

ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมที่ปรากฏในกองละครโทรทัศน์ช่อง 3

พิธีกรรมในกองถ่ายละครเป็นการประกอบพิธีขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนไทย โดยเฉพาะในกองถ่ายละครของช่อง 3 ซึ่งผลิตละครจำนวนมากในช่วงที่การแข่งขันสูงและได้รับความนิยม เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล การผลิตต้องพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อดึงดูดผู้ชม พิธีกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมขวัญและความมั่นใจให้กับนักแสดงและทีมงาน เพื่อให้การถ่ายทำดำเนินไปอย่างราบรื่น ปลอดภัย และสำเร็จ ลุล่วง พิธีกรรมแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่ ก่อนถ่ายทำ เช่น พิธีบวงสรวง ดุฤกษ์ ไหว้ครู และบนบาน ระหว่างถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน ไหว้ชุด และขออนุญาตใช้สถานที่ และหลังถ่ายทำ เช่น พิธีแก้บน ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนพิธีกรรมที่พบในกองละครโทรทัศน์ช่อง 3 จากผู้จัดละครละครจำนวน 5 ท่าน

ผู้จัดละครละคร	พิธีกรรมที่ปรากฏในกองละคร							
	บนบาน	แก้บน	บวงสรวง เปิดกล้อง	การดุฤกษ์ ดูยาม	ครอบครู- ไหว้ครู	ไล่ฝน	ไหวชุดที่ ใช้แสดง	ไหวขอ อนุญาตใช้ สถานที่
1. อรุโณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ธัญญา โสภณ (แดง)			✓	✓	✓		✓	✓
3. ณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์ (ปิ่น)			✓	✓	✓			✓
4. ยุทธนา ลอพันธุ์ไพบูลย์ (ป้าแจ้ว)			✓	✓	✓			✓
5. ปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง)	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓

1.1 พิธีกรรมที่ปรากฏในช่วงก่อนการถ่ายทำ

ก่อนการถ่ายทำละครแต่ละเรื่อง ผู้จัดละคร ผู้กำกับ นักแสดงและทีมงานจะต้องมีการประกอบพิธีกรรม เพื่อขอพรหรือเพื่อเป็นสิริมงคลแก่สมาชิกในกองถ่าย ได้แก่

1.1.1 พิธีบวงสรวง

พิธีบวงสรวงของช่อง 3 เป็นการแสดงความเคารพและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทพเจ้า หรือศาลพระภูมิ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในกองละคร โดยมักจัดขึ้นก่อนเริ่มถ่ายทำ มีการถวายเครื่อง

สังเวย เช่น ผลไม้ ดอกไม้ และของที่ระลึก เพื่อขอให้งานราบรื่นและปลอดภัย นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความสามัคคีในทีม ผู้จัดการละครละครทั้ง 5 ท่านจึงมีการจัดพิธีบวงสรวงก่อนเปิดกล้องทุกครั้ง (ศรัทธา, 2565)

ในกองถ่ายละครของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) ก่อนการถ่ายทำทุกครั้งจะมีพิธีบวงสรวงที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 (เขตหนองแขม และอาคารมาลีนนท์) ละครของบริษัทโซนิคบูมจะแบ่งเป็นสองประเภท คือ ละครชีวิตปกติและละครย้อนยุค (period) สำหรับละครชีวิตปกติจะมีการบวงสรวงอย่างยิ่งใหญ่พร้อมเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ เช่น หัวหมู ขนมนมกล และผลไม้ ส่วนละครย้อนยุค (period) จะมีพิธีบวงสรวงที่มากกว่าปกติ โดยใช้ผลไม้และขนมที่เชื่อว่าจะนำโชคและความสำเร็จให้กับผู้จัดการละครละครและทีมงาน จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดการละครละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

ก่อนถ่ายทำละครจะมีการบวงสรวงก่อนทุกครั้ง เราจะไหว้ที่ ช่อง 3 หนองแขมและมาลีนนท์เท่านั้น ในการเปิดละครของบริษัทโซนิคบูม จะแบ่งละครออกเป็น 2 แบบ คือ ละครชีวิตปกติกับละครพีเรียด... จะมีการบวงสรวง การไหว้ที่ยิ่งใหญ่ก่อนเปิดกล้องหรือวันแรกก่อนที่จะทำการถ่ายทำ สิ่งที่ต้องใช้ในพิธี ประกอบด้วย โต๊ะหน้าขาว 7 โต๊ะ บนโต๊ะใหญ่มีหัวหมู ขนมนมกล ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนุน กล้วย... (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, กันยายน 23, 2567)

ภาพที่ 1 พิธีบวงสรวงกองละครหมอหลวง, 2565

ที่มา: ณัฏฐ ดิษย์กุล, 2565

จากข่าวออนไลน์พบว่าผู้จัดการละครธัญญา โสภณ (แดง) ในกองละครเรื่อง “นาคี (2559)” ได้จัดพิธีบวงสรวงยิ่งใหญ่ที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 (หนองแขม) ใช้เวลา 3 ชั่วโมง โดยบูชาพระพิฆเนศ พระพุทธรูป และพญานาค การจัดพิธีใหญ่เกิดจากละครที่สร้างจากเรื่องจริงและความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค รวมถึงนักแสดงนำหญิงตัวที่รับบทเป็นเจ้าแม่นาคี รำถวายในงานบวงสรวงเจ้าปู่ศรี-สุทโธและเจ้าย่าศรีปทุมมา ณ คำชะโนด จังหวัดอุดรธานี

พิธีบวงสรวงมีความเชื่อมโยงกับสังคมไทยและมีความสำคัญในวัฒนธรรมไทย เช่น งานแต่งงาน งานเปิดตัวสินค้า หรือการขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เนื่องจากการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอพรให้การทำงาน ประสบความสำเร็จและราบรื่น และยังเป็นการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมไทย

1.1.2 พิธีการดูฤกษ์ยาม

คำว่า “ฤกษ์” หมายถึง การมองดูหรือพิจารณาความเหมาะสมของเวลาและจังหวะในการประกอบกิจการงานมงคล ก่อนที่จะเริ่มงานใด ๆ ควรเลือกวันที่เหมาะสมสำหรับพิธีนั้น ๆ โดยไม่รีบร้อน จนเกินไปหรือไม่ล่าช้าจนเกินไป เพื่อให้เกิดความราบรื่นและประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง (กองอนุศาสนาจารย์, 2554)

การดูฤกษ์ยามในการถ่ายละครของช่อง 3 จะพิจารณาหลายปัจจัย เช่น วันและเวลาที่เหมาะสมตามหลักโหราศาสตร์ รวมถึงวันเกิดของนักแสดงและทีมงาน เพื่อให้การถ่ายทำราบรื่นและประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังใช้ฤกษ์มงคลเพื่อลดปัญหาหรืออุปสรรคในการผลิตละคร จากข้อมูลข่าวออนไลน์พบว่า ผู้จัดละครละครทั้ง 5 คนมีการดูฤกษ์ก่อนเปิดกล้องและพิธีบวงสรวง เช่น ในกองละคร “ทองเอกหมอยาทำโหลง (2562)” ซึ่งผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) ตรวจสอบความสะดวกของนักแสดงหลักและนำวันที่ตรงกันไปให้ผู้เชี่ยวชาญดูฤกษ์ยาม จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ์ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า “การดูฤกษ์ คนที่ดูคือ พี่ก้อง ปิยะ อย่างแรก คือ การดูฤกษ์สะดวกพระเอกนางเอก ว่าว่างตรงกันวันไหน เช่น ในเรื่องทองเอกหมอยาทำโหลง จะดูความสะดวกของมาริโอ้และคิมเบอร์ลี่ ว่ามีวันไหนที่ทั้งสองคนว่างตรงกัน หลังจากนั้นพี่ก้องจะนำวันไปให้อาจารย์ดู”(ณัฏฐ์ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

จากข้อมูลในข่าวออนไลน์ ผู้จัดละครละครธัญญา โสภณ (แดง) ถือฤกษ์ดีในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560 เพื่อจัดงานบวงสรวงละครพร้อมกัน 2 เรื่อง ได้แก่ “รากนครา (2560)” และ “เสน่หานางจ้าว (2560)” เนื่องจากวันบวงสรวงตรงกับวันที่ช่องจะบวงสรวงพระเจ้าตากสินพоди จึงถือว่าเป็นวันที่จะบวงสรวงละครทั้งสองเรื่อง

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดูฤกษ์ยามก่อนการทำการสิ่งสำคัญต่าง ๆ เช่น ฤกษ์พิธีบวงหรือฤกษ์การเปิดกล้องกองละคร โดยเชื่อว่าการเลือกเวลาที่เป็นมงคลจะช่วยเสริมสร้างสิ่งที่ดีและความสำเร็จให้กับการผลิตละคร ทั้งยังช่วยให้ทีมงานและนักแสดงรู้สึกมั่นใจมากขึ้นในการทำงาน

1.1.3 พิธีไหว้ครู ครอบครู

การไหว้ครูมีมาตั้งแต่โบราณ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ให้ความรู้ โดยเฉพาะในด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งต้องอาศัยการถ่ายทอดจากครูผู้เชี่ยวชาญ พิธีไหว้ครูและครอบครูของช่อง 3 เป็นอีกหนึ่งพิธีสำคัญในวงการบันเทิง การไหว้ครูสะท้อนถึงความพร้อมของศิษย์ในการรับวิชาอย่างตั้งใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ ส่วนพิธีครอบครูเน้นการยกย่อง ครูผู้มีความรู้และปัญญาในศิลปวิทยา เพื่อเสริมสิริมงคลแก่การทำงานและการเรียน (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2567)

จากข้อมูลข่าวออนไลน์ พบว่า คณะผู้บริหาร ผู้จัดละคร และนักแสดงช่อง 3 จัดพิธีครอบครูประจำปี เช่น ในปี 2562 จัดที่ชั้น 8 อาคารมาลีนนท์ทาวเวอร์ 2 โดยมีคุณประชุม มาลินนท์ พร้อมคณะผู้บริหาร ผู้จัด

ละครละคร และศิลปินนักแสดง ร่วมพิธีบวงสรวงศาลพระภูมิ ศาลตายาย และศาลพระพรหมหน้าอาคารมาลี นนท์ทาวเวอร์ ในตอนท้ายร่วมรำสังครุและโปรยข้าวตอกดอกไม้ เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยมีอาจารย์เผด็จ พัฒน์ พลักระสงค์ นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญพิเศษจากกรมศิลปากรเป็นประธานในพิธี

ภาพที่ 2 พิธีไหว้ครูครอบครูประจำปีพ.ศ. 2562

ที่มา: เว็บไซต์ MGR Online, 2562

พิธีไหว้ครูเห็นได้ชัดจากในกองละครเรื่อง “ทองเอกหมอยาทำโหลง (2562)” และ “หมอหลวง (2565)” ของผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) ได้มีการทำการไหว้ครูก่อนเริ่มการบวงสรวงและถ่ายทำละคร โดยนักแสดงจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับยาและการแพทย์ พิธีประกอบด้วยโต๊ะไหว้ครู โต๊ะหน้าขาว พานพุ่ม หัวหมู และอาหาร โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี และต้องขอพรจากครูหรืออาจารย์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข และกรมวิชาการแพทย์ เนื่องจากเป็นละครเกี่ยวกับยาและการแพทย์ ต้องมีการเคารพและขอพรจากครูบาอาจารย์ผู้มีความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและเพิ่มความระมัดระวังในการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและละเอียดถี่ถ้วน จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

ก่อนจะมีการบวงสรวงและถ่ายทำละคร จะเริ่มตั้งแต่ไหว้ครู ย้อนหลังไป 2-3 ปี ตั้งแต่ช่วงเขียนบท ต้องไปหาครู อาจารย์ คือ กระทรวงสาธารณสุข กรมวิชาการแพทย์ กระทรวงพุทธ ทำพิธีไหว้ครูก่อนทำงาน โดยมีการนำนักแสดง พระเอก นางเอก มาเรียนเกี่ยวกับยาและหมอ ในพิธีไหว้ครู จะมีพราหมณ์เป็นผู้ช่วยประกอบพิธี ประกอบด้วย โต๊ะเล็กไหว้ครู โต๊ะหน้าขาว 2 โต๊ะ พานพุ่ม หัวหมู อาหาร (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

พิธีครอบครูและไหว้ครูในกองถ่ายละครจัดขึ้นเพื่อแสดงความเคารพและขอบคุณต่อครูบาอาจารย์ที่มีส่วนในการสอนและอบรมด้านศิลปะการแสดง รวมถึงการถ่ายทอดความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานใน

วงการบันเทิง นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาและสืบทอดประเพณีทางวัฒนธรรมไทยที่มีความสำคัญ ทำให้สมาชิกในทีมได้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีจริยธรรม

1.1.4 พิธีการบนบาน

พิธีกรรมการบนบานในกองละครเป็นการขอพรเพื่อให้โชคดีในการแสดง โดยมีการเช่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ดอกไม้ ผลไม้ และเครื่องเซ่นไหว้ พร้อมทั้งการกล่าวคำบนบานหรือสวดมนต์เพื่อขอให้การแสดงสำเร็จ พิธีนี้สร้างความเชื่อมั่นและบรรยากาศที่ดีในกองละคร รวมถึงส่งเสริมความสามัคคีในทีมงาน จากการสำรวจพบว่าผู้จัดละครละคร 2 คน จาก 5 คน มีการจัดพิธีบนบาน ได้แก่ ผู้จัดละครละครอรุโณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และผู้จัดละครละครปิยะ เศวตพิบูล (ก้อง)

จากข่าวออนไลน์ ผู้จัดละครอรุโณชา ภาณุพันธุ์ ได้มีการจัดพิธีบนบานของกองละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส (2561)” หน้าบริษัทบรอดคาซท์ไทย เทเลวิชั่น กองละครบุพเพสันนิวาส มีผู้จัดละครละครผู้กำกับและทีมงานนักแสดง จัดพิธีรำกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเรตติ้งละครขึ้นอันดับ 1 (ข่าวสด, 2561)

ในกองละครหลายเรื่องของผู้จัดละครละครปิยะ เศวตพิบูล (ก้อง) เช่น “ทองเอกหมอยาทำโหลง (2562)”, “ในวันที่ฝนพรำพราย (2566)”, และ “หมอลวง (2565)” ผู้จัดละครละครจะไปขอพรและบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ละครมีเรตติ้งดีและไม่มีอุปสรรคในการออกอากาศ เช่น ไม่มีฝนตกหนัก สัญญาณไม่ขาดหาย และไม่มีรายการอื่นแย่งผู้ชม โดยไปขอพรที่สถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น พระแก้วมรกต Central World วัดแขก พระแม่ลักษมี ดึกเกษร และวัดสุทัศน์จากการสัมภาษณ์ณภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครปิยะ เศวตพิบูล (ก้อง) กล่าวว่า

“พี่ก้องปิยะ ไปบนบานขอให้เรตติ้งดี ๆ ไม่มีอุปสรรค คือช่วงที่ละครออนแอร์ครั้งแรก ขอให้ไม่มีฝนตกหนัก สัญญาณไม่หาย ขอให้ไม่มีรายการอื่นมาแย่ง ... เพราะผู้คนจะไปดูการแข่งขันนั้นกันหมด ไม่มาดูละครเรา ซึ่งสถานที่ที่ไปบนบาน ได้แก่ พระแก้วมรกต Central World วัดแขก พระแม่ลักษมี ดึกเกษร หรือวัดสุทัศน์” (ณภัทร ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน , 2567)

จากข้อมูลข้างต้นพิธีกรรมการบนบานในกองถ่ายละครมีความสำคัญในการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้การถ่ายทำราบรื่นและประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความกดดัน การบนบานช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของนักแสดงและทีมงาน นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาประเพณีที่ทำให้ทุกคนในกองถ่ายรู้สึกถึงความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและความเคารพต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่า

1.2 พิธีกรรมที่ปรากฏในช่วงระหว่างการถ่ายทำ

การประกอบพิธีกรรมระหว่างการถ่ายทำละครมีความสำคัญเพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและความเชื่อมั่นในทีมงาน การขอพร ไหว้ชุดจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้การทำงานราบรื่น ป้องกันอุปสรรคต่าง ๆ และสร้างบรรยากาศที่ดีในกองถ่าย ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการผลิตละคร

1.2.1 พิธีไล่ฝน

พิธีไล่ฝนในกองละครเป็นประเพณีที่ทำเพื่อป้องกันฝนตกระหว่างการถ่ายทำ โดยมีการ เช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแม่โพสพ หรือเทพเจ้าเกี่ยวกับการเกษตรและอากาศ จากการสำรวจพบว่าผู้จัดละครละคร 2 ท่านจาก 5 ท่าน ที่มีการจัดพิธีไล่ฝน ได้แก่ อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง)

ในกองละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส (2561)” ของผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) จากการสัมภาษณ์ในข่าวออนไลน์เกี่ยวกับการถ่ายทำฉากประวัติศาสตร์ ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) นักแสดงที่รับบทพระนารายณ์ เล่าว่าในระหว่างการถ่ายทำฝนตกหนักจนเกิดความกังวลว่าจะไม่สามารถถ่ายทำต่อได้ เขาจึงจัดรูป 9 ดอก ท่ามกลางฝนตกขอให้ฝนหยุด และเมื่อปักธูปเสร็จ ฝนก็หยุดทันที ทำให้ทีมงานและนักแสดงต่างตกใจและประหลาดใจ โดย ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) ได้ให้สัมภาษณ์ในข่าวออนไลน์ว่า

ฉากในประวัติศาสตร์แหละ ฝนกระหน่ำหนักมาก แบบตกหนักเลย...เราก็เลยเดินออกไปจัดรูป ตอนฝนตกน้องก็กางร่มไปกับเรา จัดรูป 9 ดอกแล้วเราก็บอกว่าเอาร่มออก...ฝนไม่โดนเรา แล้วเราก็ก้มลงปักธูป บอกกล่าว ขอให้ฝนหยุดตก พอปักธูปปุ๊บ ฝนหยุดทันที หยุดแบบสนิทเลย แบบทุกคนยืนอึ้งกันหมดเลย (ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง, ข่าวออนไลน์, 13 มิถุนายน 2561)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพิธีไล่ฝนเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ทำในกองละคร เพราะสามารถช่วยให้ทีมงานรู้สึกมั่นใจในสภาพภูมิอากาศว่าฝนจะไม่ตกมาขัดขวางระหว่างการถ่ายทำ เป็นการสร้างความรู้สึกที่ทีมงานสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ยูนอกเหนือการควบคุม เช่น สภาพอากาศ ผ่านการทำพิธีขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยไล่ฝนไม่ให้ตกในสถานที่ถ่ายทำละคร

1.2.2 พิธีไหว้ชุดที่ใช้แสดง

พิธีไหว้ชุดที่ใช้ในการแสดงเป็นการแสดงความเคารพต่อเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ละคร โดยมักมีการตั้งโต๊ะบูชา พร้อมเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ดอกไม้ น้ำ และขนม เพื่อขอพรให้การแสดงประสบความสำเร็จและมีโชคลาภ หรือเป็นการทำพิธีตามความเชื่อส่วนบุคคลเพื่อสร้างพลังบวกและเสริมมงคลในการแสดง จากการสำรวจพบว่าผู้จัดละครละคร 2 ท่านจาก 5 ท่าน ได้แก่ อรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และ ธิญญา โสภณ (แดง) จัดพิธีนี้ในกองละคร

ในกองละคร “บุพเพสันนิวาส (2561)” ของผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพิธีไหว้ชุดที่ใช้แสดง ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) นักแสดงชายผู้รับบทเป็นพระนารายณ์ ได้ทำพิธีไหว้ชุดที่ใช้ในการแสดง โดยอธิษฐานกลางแจ้งด้วยการใช้ธูปพระองค์และจัดรูป 9 ดอก ขอพรให้การแสดงราบรื่นหากเหมาะสม และขอให้เริ่มต้นใหม่หากไม่เหมาะสม ขณะทำพิธีแดดแรงมาก แต่ทันใดนั้นพระอาทิตย์กลับทรงกรดและร่มคลุมเฉพาะบริเวณที่เขานั่ง ทำให้รู้สึกเย็นสบาย ขณะที่ทีมงานที่มาด้วยกันสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น (Sanook, 2561) โดยปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง (ปราปต์) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

วันที่ผมไปพิดตั้ง ผมก็แต่งหน้าทำผมเรียบร้อย แต่เรายังไม่ได้สวมฉลองพระองค์ เราก็ก็นำ
ฉลองพระองค์ออกไปกลางแจ้ง พร้อมเก้าอี้หนึ่งตัว เอาฉลองพระองค์พาดพร้อมจตุรูป 9 ดอก
เราก็อธิษฐาน ขอตานว่าถ้าเราเป็นคนที่คุณคิดว่าเหมาะสมจะให้เล่นก็ขอให้ทุกอย่าง ... ก็ขอให้
ผ่านพ้นไปด้วยดี แต่ถ้าไม่ใช่ก็ขอให้เริ่มต้นตั้งแต่วันนี้ ทำอะไรก็ได้ดี...วันนั้นเรายู่กลางแจ้ง...
จังหวะที่เราไปนั่งกราบและจตุรูปขอ จู่ๆ ก็มีพระอาทิตย์ทรงกรดเป็นร่มคลุมแค่บริเวณที่เราอยู่
รัศมีไม่ก็เมตรรอบ ๆ ตัวเรา (ปราบต์ปฏุล สุวรรณบาง, ข่าวออนไลน์, 13 มิถุนายน, 2561)

นอกจากนี้ยังมีกองละครเรื่อง “รากนครา (2560)” ของผู้จัดละครธัญญา โสภณ (แดง) ได้มีการให้
ชุดก่อนใส่แสดง เนื่องจากเครื่องแต่งกายทุกอย่างเป็นของล้านนาโบราณ ตามประวัติศาสตร์ล้านนา

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพิธีไหว้ชุดก่อนใช้แสดงมีความสำคัญในวงการบันเทิงไทย โดยเฉพาะใน
กองถ่ายละครประวัติศาสตร์หรือเรื่องจริง เนื่องจากเป็นการแสดงความเคารพและสำนึกในคุณค่าของ
ศิลปะการแสดง รวมถึงการให้เกียรติชุดที่เชื่อว่ามีพลังและส่งผลต่อการแสดงของนักแสดง

1.2.3 พิธีการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่

ในกองละครช่อง 3 มีการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ที่เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญและเป็น
ประเพณีที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนาน ในระหว่างการถ่ายทำละคร ก่อนเริ่มการถ่ายทำละครในวันนั้นหรือฉาก
ใดฉากหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ทีมงานจะจัดเตรียมโต๊ะบูชาและเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ดอกไม้ น้ำ ขนม และ
ผลไม้ เพื่อแสดงความเคารพต่อสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้อง

ในกองละคร “หนึ่งด้าวฟ้าเดียว (2561)” ผู้จัดละครณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์ (ปิ่น) ได้ทำพิธีไหว้ขออนุญาต
ใช้สถานที่ก่อนการถ่ายทำ เนื่องจากเกิดเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลาก ทีมงานจึงระลึกถึงพระองค์ท่านและทำงาน
ด้วยความเคารพ หากมีสิ่งใดไม่เหมาะสม ทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ขอมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษที่เคยรบ
ในสถานที่นั้น ผลลัพธ์คือการถ่ายทำสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นโดย ผู้จัดละครณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์ (ปิ่น)
ได้ให้สัมภาษณ์ในข่าวออนไลน์ว่า

“ถ่ายสถานที่ที่เคยเกิดการรบที่สงครามเก้าทัพ เหมือนจะมีเหตุการณ์อะไรที่เหมือนจะ
เลวร้าย อย่างน้ำป่าไหลหลากที่เขาบอกว่าจะมา แต่พอเรานึกถึงพระองค์ท่าน ว่าเราตั้งใจจะมา
ทำตรงนี้ ถ้าเราลบหลู่หรือทำอะไรที่ไม่ดีไป โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นใคร ทีมงาน
หรืออะไร ก็ขอมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือบรรพบุรุษที่เคยรบ ณ สถานที่แห่งนั้น ก็จะมีเหตุการณ์
ที่ดีขึ้น ไม่เลวร้ายและถ่ายทำต่อไปได้อย่างราบรื่น” (ณัฏฐนันท์ ฉวีวงษ์, มติชนออนไลน์, 17
พฤษภาคม, 2561)

ในกองละคร “ทองเอกหมอยาทำโจลง (2562)” ของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) มีการไหว้ขอ
อนุญาตใช้สถานที่ทุกครั้งก่อนการถ่ายทำ โดยจะไหว้ศาลพระภูมิเพื่อขอพรให้การถ่ายทำราบรื่นและปลอดภัย
ผู้จัดละครหรือผู้กำกับจะเป็นผู้ไหว้ศาลหรือส่งตัวแทนที่เป็นผู้สูงอายุมาทำพิธีแทน โดยใช้ผลไม้แอปเปิ้ลและ
จัดเตรียมโดยฝ่ายสวัสดิการกองถ่าย บางครั้งยังมีการไหว้พระพรหม เจ้าที่ หรือครูอาจารย์ในฉากบู

เพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บ และในกรณีถ่ายฉากตายหรืองานศพยังมีการไหว้เมรุและอุโบสถด้วย จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ์ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครกอง ปิยะ กล่าวว่า

ในทุก ๆ วันต้องมีการไหว้ศาลพระภูมิ (ผู้จัดละคร ผู้กำกับ ไปไหว้ แต่ถ้าไม่ไหว ต้องเป็นตัวแทน แต่ต้องเป็นผู้สูงอายุ) ใช้แอปเปิ้ล ผลไม้ คนจัดเตรียมคือ สวัสดิการกองถ่าย แล้วแต่สถานที่ ส่วนมากไหว้จะพระพรหมณ์ เจ้าที่ ที่บ้าน หรือหน้าหมู่บ้าน เพื่อให้การถ่ายทำราบรื่น ฝนไม่ตก ไม่มีอุบัติเหตุ และอีกอย่างในกรณีที่เบ็นฉากบู๊ เราต้องไหว้ครูอาจารย์ (เป็นศิลปะการต่อสู้) ต้องทำพิธีแยก ไม่ไหว้รวมกับกองถ่าย ไหว้ครูเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ การตาย การบาดเจ็บนักแสดง สัตว์ ร่วมพิธี เช่น เรื่องหมอลวง มีการใช้ลวด ครูวั๊กกะ อาจารย์คมสัน เป็นคนไหว้ และในกรณีถ่ายฉากตาย ฉากการจัดงานศพ มีการไหว้เมรุ อุโบสถ ก่อนถ่ายทำ” (ณัฏฐ์ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

ภาพที่ 3 พิธีการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ ในละครทองเอกหมอยาทำโดลง
ที่มา : ณัฏฐ์ ดิษย์กุล, 2562

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรมการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาสถานที่ การไหว้เพื่อขออนุญาตและแสดงเจตนาว่าไม่ได้มาทำสิ่งไม่ดี แต่ขอให้การทำงานราบรื่นและปราศจากอุปสรรค การไหว้เช่นนี้ช่วยเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและความราบรื่นในการผลิตละคร ทั้งยังแสดงถึงการให้เกียรติและบูชาแก่สถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่

1.3 พิธีกรรมที่ปรากฏในช่วงสิ้นสุดการถ่ายทำ

พิธีที่ทำช่วงสิ้นสุดการถ่ายทำละครเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยปิดท้ายการผลิตของกองละครในช่อง 3 มักมีการจัดพิธีขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้า

1.3.1 พิธีแก้บน

พิธีแก้บนเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าหลังจากได้รับพรตามที่ขอไว้ ผู้ที่ทำการบนจะต้องดำเนินการแก้บนตามที่ได้สัญญาไว้ เพื่อแสดงความเคารพและขอบคุณ เช่น การถวายผลไม้ ขนมน หรือสัตว์ ตามความเชื่อและประเพณีของแต่ละสถานที่ การแก้บนมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอให้ความโชคดีที่ได้รับนั้นยังยืนต่อไป (ขวัญทิวา ผิวผาด, 2555)

ในพิธีแก้บน ทีมงานและนักแสดงจะจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ เช่น ผลไม้ ขนมน ดอกไม้ และน้ำ เพื่อแสดงความขอบคุณและเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยให้การถ่ายทำสำเร็จ โดยจะตั้งโต๊ะบูชาและจัดเตรียมเครื่องเซ่นอย่างเรียบร้อย ในระหว่างพิธี ทีมงานร่วมกันอธิษฐานขอบคุณสำหรับความสำเร็จที่ได้รับ และรักษาสัญญาที่ได้ให้ไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเดินทางไปแก้บนที่วัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เคยอธิษฐานขอพร เป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ที่เคารพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการสำรวจพบว่า ผู้จัดละครละคร 2 คนจากทั้งหมด 5 คน มีการจัดพิธีแก้บน ได้แก่ ผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) และผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง)

ผู้จัดละครอรุณชา ภาณุพันธุ์ (หน่อง) ได้จัดพิธีแก้บนสำหรับละครเรื่อง “บุพเพสันนิวาส (2561)” เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2561 ที่บริษัท บรอดคาซท์ไทยเทเลวิชั่น ถนนเทียมร่วมมิตร โดยมีการจัดพิธีแก้บนเนื่องจากละครประสบความสำเร็จ ด้วยเรตติ้งสูงถึง 17.4 ซึ่งถือเป็นอันดับ 1 ในช่วงเวลานั้น (ข่าวสด, 2561)

ภาพที่ 4 พิธีรำแก้บน กองละครบุพเพสันนิวาส

ที่มา : เว็บไซต์ ไทยรัฐออนไลน์, 2561

ในกองละครเรื่อง “ในวันที่ฝนพร่างพราว (2566)” ของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) มีการจัดพิธีแก้บนหลังจากการถ่ายทำสำเร็จ โดยผู้จัดละครละครและนักแสดงจะไปแก้บนในสถานที่ที่เคยขอพรหรือบนบานไว้ การทำพิธีแก้บนมีวัตถุประสงค์เพื่อขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และแสดงความขอบคุณที่การถ่ายทำดำเนินไปอย่างราบรื่น จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ์ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครก้อง ปิยะ กล่าวว่า

“พิธีแก้บนจะมีผู้จัดละครละคร นักแสดง ไปแก้บนในสถานที่ที่เคยบนบานไว้ เช่น วัดอูตร ใช้โต๊ะเล็ก พิธีพราหมณ์ ถ้าเป็นแบบพุทธ จะถวายข้าวพระ...มีการถวายไข่ 100 ฟอง กับบุญพยานาค และที่วัดสุทัศน์ ทำพิธีถวายตะเกียง สลักชื่อบริษัทและนักแสดง” (ณภัทร ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน , 2567)

ภาพที่ 5 พิธีถวายตะเกียงแก้บน กองละครในวันที่ฝนพรำพราย ณ วัดสุทัศน์ กรุงเทพมหานคร

ที่มา: ณภัทร ดิษย์กุล, 2566

จากการวิจัยพบว่าการแก้บนในกองถ่ายละครมีความสำคัญ เพราะเป็นการปฏิบัติตามคำสัญญาที่ทีมงานหรือผู้แสดงให้ไว้เมื่อประสบความสำเร็จในการถ่ายทำ การแก้บนเป็นการแสดงความขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยให้การทำงานราบรื่น และเป็นการเชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรมไทยในวงการบันเทิง ช่วยเสริมสร้างความเคารพและความรับผิดชอบในการรักษาคำมั่นในชีวิตประจำวัน

2. บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละคร

พิธีกรรมในกองละครมีบทบาทสำคัญในการเสริมสิริมงคลและปลงบวักให้การทำงาน โดยขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้การทำงานราบรื่น ปลอดภัย และปราศจากอุบัติเหตุ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงการเคารพในประเพณีและความเชื่อในวงการบันเทิงที่สืบทอดกันมา ศิราพร ณ ถลาง (2548) กล่าวว่า คติชนช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ โดยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความเชื่อมั่น ซึ่งช่วยให้เผชิญกับความท้าทายได้อย่างมั่นคง โดยวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ได้อธิบายหน้าที่ของคติชน 4 ประการ คือ 1) การอธิบายที่มาและเหตุผลของพิธีกรรม 2) การใช้ประเพณีเพื่อการศึกษาและอบรม 3) การรักษามาตรฐานพฤติกรรมในสังคม และ 4) การให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกในสังคม แนวคิดนี้ช่วยอธิบายบทบาทของพิธีกรรมในกองถ่ายละคร ที่ไม่เพียงเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจ แต่ยังส่งเสริมความสามัคคีและภาพลักษณ์ที่ดีในการทำงาน ทำให้ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมและมีความมั่นใจในการดำเนินการถ่ายทำ

บทบาทของพิธีกรรมในกองถ่ายละครมี 3 ประการหลัก ได้แก่ การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง การเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานและกองถ่าย โดยพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอพรให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลต่อบรรยากาศการทำงานและการแสดงออกของนักแสดง โดยการทำพิธีกรรมช่วยส่งเสริมความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกันและสร้างพลังบวกในกองถ่าย

2.1 บทบาทในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและเสริมกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง

พิธีกรรมในกองถ่ายละครมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง โดยการสร้างบรรยากาศบวกที่ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการทำงานและสามารถเผชิญกับอุปสรรคได้ดีขึ้น ความเชื่อมั่นทั้งในตนเองและในทีมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างผลงานที่มีคุณภาพ ความเชื่อในพิธีกรรมไม่เพียงแต่เป็นประเพณี แต่ยังเป็นกลไกที่เสริมสร้างกำลังใจและความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้ผลงานได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้ชม

ทีมงานในกองละครของผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) มีความเชื่อในพิธีกรรม เนื่องจากเห็นว่าพิธีกรรมเป็นการพึ่งพาทางจิตใจ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การแต่งหน้าใหม่จากข้อผิดพลาด หรือการเผชิญกับปัญหาจากสภาพแวดล้อม เช่น เสียงดังจากการก่อสร้างหรือฝนตก พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น จากการสัมภาษณ์ณัฏฐา ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

“ทีมงานให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมาก เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมช่วยสร้างความมั่นใจในทีมงานได้ .....บางเรื่องไม่ควรเกิด ก็เกิด เช่น พระเอกแต่งหน้าแล้วไปลบหน้า ต้องแต่งใหม่ เสียเวลา ...เสียงดังเข้า ถ่ายไม่ได้ หรือฝนตก ทีมงานและนักแสดงเชื่อว่าช่วยให้งานราบรื่น” (ณัฏฐา ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักแสดงและทีมงานในกองละครให้ความสำคัญและเคารพต่อพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบวงสรวงหรือการไหว้ครู เนื่องจากเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีเหล่านี้อาจเกิดอุปสรรคหรือเหตุการณ์ไม่ดีขัดขวางการถ่ายทำละคร ซึ่งอาจทำให้ทีมงานและนักแสดงขาดความเชื่อมั่นและกำลังใจ โดยเฉพาะในช่วงที่มีความกดดันหรือความไม่แน่นอน ซึ่งอาจกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานและผลลัพธ์ของการผลิตละครในที่สุด

2.2 บทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง

พิธีกรรมในกองถ่ายละครมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง การทำพิธีกรรม เช่น การบวงสรวง การไหว้ครู หรือการไหว้ขออนุญาตใช้สถานที่ ช่วยสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันและความเชื่อใจระหว่างสมาชิกในทีม ทำให้ทุกคนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างงาน ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน การมีจิตใจที่เป็นหนึ่งเดียวกันในทีมจะช่วยให้เกิด

ความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานร่วมกันราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในกองละครเรื่อง “ในวันที่ฝนพร่างพราย (2566)” ของผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) เมื่อมีเหตุการณ์ไม่คาดฝันเกิดขึ้นจะมีการจัดการช่วยกันจัดพิธีกรรมขึ้นเพื่อขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ว่าหากมีบุคคลใดได้ทำสิ่งใดผิดพลาดไป จนทำให้ต้องเกิดอุบัติเหตุ ต้องขอโทษขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และขอพรช่วยให้งานราบรื่น จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า

“ในเรื่อง ในวันที่ฝนพร่างพราย ถ่ายทำที่บ้านร้าง เกิดอุบัติเหตุคนจัดไฟตกลงมา อาการหนัก จึงได้มีการหยุดการถ่ายทำ และให้ทีมงาน นักแสดงรวมตัวกันไปไหว้เจ้าที่อีกที” (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อเกิดปัญหาหรือสิ่งผิดปกติ ทีมงานในกองถ่ายละครพร้อมที่จะช่วยเหลือกันทุกเมื่อ ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การทำพิธีกรรมตามความเชื่อช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในทีมงาน ลดความตึงเครียดและปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ทำให้สมาชิกในทีมงานรู้สึกสบายใจและทำงานได้อย่างราบรื่น

2.3 บทบาทในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานและกองถ่าย

พิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานและกองถ่ายละคร โดยเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพและความมุ่งมั่นในการทำงาน การประกอบพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงและการแก้บน ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่น่าจดจำให้กับกองถ่าย ส่งผลให้เกิดความสนใจจากผู้ชมและผู้สนับสนุน การแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวัฒนธรรมในพิธีกรรมทำให้กองถ่ายมีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในสายตาของสังคม

ในกองละครของผู้จัดละครปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) เช่นเรื่อง “ทองเอกหมอยาทำโจลง 2562” หรือ “หมอหลวง (2565)” การจัดพิธีบวงสรวงของละครที่เกี่ยวข้องกับวิชากระบี่กระบองหรือยาโบราณ มีผลดีต่อภาพลักษณ์ของละครและกองถ่าย เพราะพิธีบวงสรวงช่วยเสริมความสมจริงและความน่าเชื่อถือในเรื่อง โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเรียนรู้จากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญหรือมีการสอนวิชาพิเศษในเรื่องนั้น ๆ จากการสัมภาษณ์ณัฏฐ ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครของปิยะ เศวตพิกุล (ก้อง) กล่าวว่า “ในการทำพิธีบวงสรวงนี้ อย่างละครพวกต้องใช้วิชากระบี่กระบองการแสดงละครเกี่ยวกับยาโบราณ ละครที่ต้องให้อาจารย์มาสอนอะไรที่เป็นพิเศษในเรื่องนั้น ๆ ถ้าจัดพิธีทำบวงสรวงขึ้นมามันก็จะดูดีกับละครและกองถ่ายจริง ๆ” (ณัฏฐ ดิษย์กุล, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 23 กันยายน, 2567)

การสร้างภาพลักษณ์ที่ดียังช่วยให้ผู้ชมเห็นถึงความตั้งใจและความรับผิดชอบของทีมงานและนักแสดงในการผลิตผลงานที่มีคุณภาพ ยิ่งไปกว่านั้น ภาพลักษณ์ที่ดีสามารถดึงดูดนักลงทุนและผู้สนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ทำให้การผลิตละครสามารถขยายตัวและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การทำงานในวงการบันเทิงมีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จ

จากการศึกษาพบว่า มีพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 ทั้งหมดจำนวน 8 พิธีกรรม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่ พิธีกรรมก่อนการถ่ายทำ เช่น พิธีบวงสรวงกองละคร การดูฤกษ์ยาม ไหว้ครู ครอบครู และการบนบาน พิธีกรรมระหว่างการถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน ไหว้ชุดที่ใช้แสดง และขออนุญาตใช้สถานที่ และพิธีกรรมหลังการถ่ายทำ เช่น การแก้บน และพบส่วนบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละครนั้นพบว่า มี 3 บทบาท ได้แก่ 1) ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง 2) ส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในหมู่ทีมงานและนักแสดง และ 3) ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานในกองถ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในกองถ่ายละครนั้นมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้กับทีมงานและนักแสดง ทั้งในช่วงก่อนการถ่ายทำ เช่น การบวงสรวงกองละคร การไหว้ครู การดูฤกษ์ยาม และการบนบาน ระหว่างการถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน และหลังการถ่ายทำ เช่น การแก้บน พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีบทบาทในการสร้างความมั่นใจและความสามัคคีในหมู่ทีมงานและนักแสดง แต่ยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานในกองถ่าย โดยมีลักษณะการเสริมสร้างความร่วมมือและความผูกพันในกลุ่มคนบันเทิง ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับบทบาทของพิธีกรรมในอาชีพและสังคมไทยดังงานวิจัย เรื่องบทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพ : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลหลวงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ของพระชาญชัย ชยเมธี (2556) ที่พบว่าพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างความสงบและความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ญาติผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือ เรื่อง คติชนกับนางงาม : บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทยพิธีกรรมในการประกวดนางงาม (อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน, 2565) ที่พบว่ามีการใช้พิธีต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความหวังให้นางงาม และสร้างความเข้มแข็งความสามัคคีให้กลุ่มชนในวงการนางงาม ซึ่งบ่งชี้ถึงบทบาทของพิธีกรรมในการเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มคนต่าง ๆ

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนที่เชื่อว่า พิธีกรรมช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในสังคม และเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับผู้เข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะในวงการบันเทิงที่มักเผชิญกับความเครียด ความกดดัน และความไม่แน่นอนจากการทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การไหว้ครู การบวงสรวง หรือการแก้บน จึงเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความร่วมมือ และความสามัคคีในกลุ่มคนบันเทิง

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องคติชนคนบันเทิง : พิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมที่ปรากฏในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อการทำงานในกองถ่ายละครช่อง 3 จากการศึกษาจากข่าวออนไลน์และการสัมภาษณ์ ภัทร ดิษย์กุล ผู้ช่วยผู้จัดละครละครปิยะ เสวตพิกุล (ก้อง) พบว่าพิธีกรรมในกองถ่ายละครโทรทัศน์ช่อง 3 มีทั้งหมดจำนวน 8 พิธีกรรม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงหลัก ได้แก่ พิธีกรรมก่อนการถ่ายทำ เช่น พิธีบวงสรวง

กองละคร การดูฤกษ์ยาม ให้อำนาจครอบครอง และการบนบาน พิธีกรรมระหว่างการถ่ายทำ เช่น พิธีไล่ฝน ให้อายุที่นักแสดง และขออนุญาตใช้สถานที่ และพิธีกรรมหลังการถ่ายทำ เช่น การแก้บน และพบส่วนบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อกองถ่ายละครนั้นพบว่า 1) ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจให้แก่ทีมงานและนักแสดง ซึ่งส่งผลให้ทีมงานและนักแสดงมีแรงจูงใจในการทำงานอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังช่วยให้พวกเขาเผชิญกับความกดดันและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตได้ดีขึ้น อีกทั้งทีมงานยังเชื่อว่าพิธีกรรมมีส่วนช่วยในการป้องกันอุบัติเหตุและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในกองละครได้อีกด้วย 2) ส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในหมู่ทีมงานและนักแสดง สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและเชื่อมความรู้สึกระหว่างกัน ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และ 3) ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการทำงานในกองถ่าย การจัดพิธีกรรมช่วยเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพและความมุ่งมั่นในการทำงานของทีมงานในกองละคร ส่งผลให้กองถ่ายละครมีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในสายตาของสังคม เนื่องจากการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในอนาคตอาจศึกษาพิธีกรรม และบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่ปรากฏในสาขาอาชีพอื่น ๆ เช่น แพทย์ ค้าขาย และการเมือง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว อัดถาวร. (2519). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: อรุณสภา

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2567). *ทำไมเรียกพิธี “ครอบครู” ทั้งที่ครู (เคียรพ่อแก่) ครอบ*

ศิษย์. สืบค้น 2567, พฤษภาคม 17 จาก https://www.silpamag.com/culture/article_140463

กองอนุศาสนาจารย์. (2554). *ฤกษ์งาม ยามดี*. ธรรมมานุศาสตร์. สืบค้นจาก

<https://cpc.raft.mi.th/images/Dhammanusasana/081Dhammanusasana.pdf>

กฤตยา ณ หนองคาย. (2562). จากศรัทธาสู่พิธีกรรมบูชา: เรื่องเล่าประวัติชีวิตและวิญญาณ

ศักดิ์สิทธิ์ของ “พ่อปู่มิตร ชัยบัญชา”. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 26(2), 253-255

(อ้างอิง Turner, 2554)

<file:///C:/Users/Administrator/Downloads/sriwanb,%23%23default.groups.name.manager%23%23,+09-%E0%B8%81%E0%B8%A4%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B8%B2-4.pdf>

ข่าวสด. (2561, มีนาคม 21). *ทีมบุพเพฯ พร้อม “ร่ำแก้บน” รับทัพแฟนคลับ แยมละครยังตัดต่อไม่*

จบ คืบ 3 ตอน พิเศษ!. [ข่าวบันเทิง] สืบค้นจาก

https://www.khaosod.co.th/entertainment/news_910370

- ขวัญทิรา ผิวดา, กุลธิดา อุดมพงศ์วัฒนา และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2555). *ความเชื่อ การบนบานและ การใช้ ของแก่นผู้ที่มาแก่นศาลเจ้าแม่นมสาว เกาะนมสาว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอ สามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร]. สืบค้นจาก <https://gsbooks.gs.kku.ac.th/55/cdgrc13/files/hmp20.pdf>
- จุฑาทิพย์ ไกรนารา. (2566). ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณนิยมและบทบาททางสังคมของชาวพุทธไทยในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารหาดใหญ่ วิชาการ*, 21(3), 568-590. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/article/view/258213/175151>
- ณภัทร ดิษฐ์กุล. (2567, 23 กันยายน). ผู้ช่วยผู้จัดละคร. [การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล].
- ต่อศักดิ์ แก้วจรัสวิไล และสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์. (2566). มวยไทย : อำนาจอ่อนที่ทรงอิทธิพล. *วารสาร กองทุน พัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, 2(1), 1-12. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tmfjournal/article/view/TMF-Journal/178940>
- ถาวร โกอุดมวิทย์. (2529). *พิธีกรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. สาขาวิชาภาพพิมพ์. https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/5730/MA_Thavorn_KoUdom_vit.pdf?sequence=6&isAllowed=y
- ทิพวรรณ ธรรมเพียร, พิทยารัตน์นาถณ์ เปียพินทอง, และนรินาถ วงศ์ปรีดา. (2564). ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่อง *ฤกษ์สังหาร*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(1), 104-113. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/issue/view/18071/5773>
- ไทยโพสต์. (2564). *ละครฟอร์มใหญ่ 'เพลิงนาคา' กลับมาปลุกกระแสแรงศรัทธาอีกครั้ง*. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/108921>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561, 1 เมษายน). *ดีเกินคาด!! โป๊ป เบลล่า นำทีมบุพเพสันนิวาส รำแก้บนฉลองเรตติ้งแรง*. [ข่าวบันเทิง]. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/1244421>
- นราพร สังข์ชัย. (2552). บทละครโทรทัศน์ไทย: กระบวนการสร้างสรรค์และเทคนิค. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(3), 140-142. สืบค้นจาก <http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/293/นราพร%20สังข์ชัย.pdf>
- นักรบ นาคสุวรรณ. (2551). *ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อพระพินาศ : กรณีศึกษาเทวสถานใน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชาศิลปศาสตร์, แขนงวิชาไทยคดีศึกษา. สืบค้นจาก 89/630/1/fulltext%20%281%29.pdf

- แนวหน้า. (2565). ‘มาริโอ้-คิมเบอร์ลี’ หวนคู่กันอีกครั้งใน ‘หมอลวง’ ได้ฤกษ์ตีรวมทีมบวงสรวงละคร. แนวหน้า. <https://www.naewna.com/entertain/673533>
- นิสรินดา บินนิโซะ สุขาวดี บัวผัน และศุภรัช คุ้มครอง. (2567). เรื่องเทพเจ้าแห่งเจียแห่งชายแดนใต้ : บทบาทหน้าที่ของการบูชาเจ้าพ่อโต๊ะเสีย บ้านกำแพง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมืองจังหวัดนราธิวาส. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 24(2), 402-428.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/277673/185091>
- นิรนุช กมลยะบุตร. (2564). การสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 4(2), 35-46.
<https://so02.tcithaijo.org/index.php/ISSC/article/view/245725/169008>
- บันเทิงไทย. (2561). ‘หนึ่งด้าวฟ้าเดียว’ - ความคิด ความหวัง ความตั้งใจ และเรื่องเหลือเชื่อ. สืบค้นจาก. https://www.matichon.co.th/entertainment/news_959383
- ประวิทย์ ฤทธิบุลย์. (2558). *นาฏศิลป์ไทย: สืบทอดวัฒนธรรมที่มากกว่าความบันเทิง* [บทความ คณะศิลปกรรมศาสตร์]. สืบค้นจาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/handle/123456789/2288>
- ปราปต์ปฏุล สุวรรณบาง. (2561, มิถุนายน 13). เหตุการณ์อภินิหารกลางกอง “บุพเพสันนิวาส” เมื่อครั้ง “ปราปต์ปฏุล” รับบทพระนารายณ์. *Sanook*.
<https://www.sanook.com/movie/78789/>
- เปรมปรีดิ์ โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น. (2560). การรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาหมอปั้นบ้าน: กรณีหมองู และหมอยกพยาธิ ตำบลบางจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(42).
<https://so05.tcithaijo.org/index.php/researchjournal>
- เปรมปรีดิ์ โพธิ์ศรีทอง และวรรณนะ หนูหมื่น. (2560). การรักษาโรคในแบบคติชนวิทยา : กรณีหมอสุมไพร และหมอรักษาเริ่มในเขตตำบลบางจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 11(3), 135-149. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rmuj/article/view/144781/107058>
- พระครูสิริรัตนาวตฺร. (2558). อิทธิพลการบบาน บวงสรวงในสังคมไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 16(29), สืบค้นจาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/35494/29495
- พระครูสิริรัตนาวตฺร. (2556). *การบบาน บวงสรวง: แนวคิด หลักการ อิทธิพล ต่อสังคมไทย*. (บทสังเคราะห์งานวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.

- พระชาญชัย ชยเมธี. (2556). เรื่องบทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพ : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลตำบลหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. http://mcupress.mcu.ac.th/userfiles/file/thesis/Buddhist-Studies/2556_Buddhist-Studies/56-02-2-038.pdf
- พิพัฒน์ วิถี. (2554). สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร : กรณีศึกษาตำบลเมืองที่ อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์]. สืบค้นจาก <https://pubhtml5.com/lmgbw/zkpb/สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย/52>
- พงษ์ศิริชัย สมคะเน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 30(2), 184-193.
- ภริมา วิธาสถิตกุล และ พระมหาจิรฉัตร จิรเมธี. (2558). คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 31-42. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/human/article/view/138018>
- ภัทรธรรณ แสนพิณิจ. (2566). เรื่องร่างทรง: บทบาทและภาพสะท้อนด้านการถ่ายทอดข้อมูลทางศาสนาพื้นบ้านในภาพยนตร์ไทย. วารสารกระแสนวัฒนธรรม, 24(45), 57-73. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/cultural_approach/article/view/260968/179242
- ยุพารักษ์ ชนะบวรวัฒน์. (2560). การบวชสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. สืบค้นจาก https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5606031648_7398_8305.pdf
- รีฟิล แลป. (2564). ความเชื่อกับธรรมชาติ การสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่างยั่งยืน. City Cracer. สืบค้นจาก <https://citycracker.co/city-environment/belief-in-nature/>
- วรรณิก โพธิจักร. (2566). เรื่องหมอมอไปไม่ในอุบลราชธานี : บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมพยากรณ์ดวงชะตาต่อสังคมอีสานร่วมสมัย. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23(1), 250-277. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/263771/177052>

วุฒิสักดิ์ อนรรฆพร. (2565). ไสยศาสตร์ในกองถ่าย. Adadict.

<https://adadictth.com/exclusive/film-production-superstitions>

ศรัทธา. (2565). ธรรมเนียมไทยไทย ทำไมก่อนถ่ายทำหนังละครต้อง “บวงสรวง”. แสงแห่งศรัทธา. สืบค้น

จาก <https://sattha.co.th/%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%>

ศิริพร ณ ถลาง. (2548). คติชนวิทยา: แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรเชษฐ์ คูหาเลิศ. (2567). บทบาทหน้าที่ของคติชนในมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยการ
กีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุโขทัย. วารสารศิลปศาสตร์วิชาการและการวิจัย, 19(1), 209-230.

สืบค้นจาก <https://so04.tci->

[thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/270483/183854](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/270483/183854)

อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล และ พงษ์ศิริชัย สมคะเน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติ
ชนและ ภาพสะท้อนสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา, 30(2), 179- 196. สืบค้นจาก <https://so06.tci->

[thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/253971/174088](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/253971/174088)

อรัญญ์ นองพล. (2564). ย้อนชม 9 ละครสุดเจ๋งจากผู้จัดแต่ง-ัญญา โสภณ. Thestandard.

สืบค้นจาก <https://thestandard.co/thanya-wachirabunjong-9-thai-series/>

MGR online. (2562, 25 มีนาคม). ช่อง 3 จัดพิธีครอบครุประจำปี 2562. MGR.

<https://mgronline.com/drama/detail/9620000029597>

Sanook, (2561). เหตุการณ์อภินิหารกลางกอง “บุพเพสันนิวาส” เมื่อครั้ง “ปราบต์ปฎล”

รับบทพระนารายณ์. Sanook. สืบค้นจาก <https://www.sanook.com/movie/78789/>